

Marija BANGO

KONTINUITET I PROMJENE U FOLKLORNOM STVARALAŠTVU LEGRADA

Prvo moram napomenuti kako se sve stvaralo u mojemu podravsko-međimurskom kraju. U folklorno stvaralaštvo, primjerice, spadaju: pjesme; socijalne igre djece, mladića i djevojaka; recitacije u vrijeme slavljenja vjerskih dogodovština (iz života svetaca: Barbare, Lucije, Nikole, Ivana, Stjepana). Uoči takvoga dana dječaci ili odrasli muškarci išli su od kuće do kuće. Tom prigodom su pjevali, recitali, a naročito su se dulje zadržavali ondje gdje je u kući bio imenjak toga sveca. Djeci se ime davalo po svecima, prema vremenu kada su rođena: u prosincu su to primjerice Barbare, Lucije, Marije, dok je Ivana i Stjepana bilo najviše. Vjersko slavljenje rođenja Kristovog davalo je poticaj stvaranju narodnog blaga, a to je bilo pjevanje uspavanke tom nejakom djetetu ili je to bio veseli ples pastira koji poziva svakoga tko se s njima susretne u kolo. Bilo je tu izljeva osjećaja radosti, kao i humora. Izvan tih ili kroz te vjerske izljeve koje je narod proživljavao, bio je tu uključen i njihov osobni život: radost djetetu Isusu zapravo je izražena radost i briga za vlastitu djecu. Nije se radovalo materijalnim poklonima jer se oni tom prilikom i nisu davali, već se radovalo životu, činjenici da se dočekao taj dan svetkovanja (Božić, Nova godina, dan svog imenjaka). Pored tih svetkovina, redali su se i svakidašnji dani i večeri, nedjelje, zima, jesen, poljski radovi, čuvanje stoke i slično, kada se pjevalo, recitalo, pripovijedalo. Djeca i odrasli tu su stvarali male događaje humorističnoga sadržaja. Često su tu glavnu riječ imale životinje, a djeca izvode dijaloge sa zamišljenom životinjom (mačkom), kojoj odgovara druga grupa djece i tako su riječ primjerice imali vuk, lisica, žaba, miš ili koja ptica. Slabo uljano svjetlo u kući, mračne večeri, mjesečeva hladna svjetlost, krikovi kroz noć, dublje sjene u mraku, sve je to poticalo maštu ljudi koji su stvarali pripovijetke ili pjesme od tih svojih različitih doživljaja. Pjesma se stvarala u povodu nekoga važnog ili neobičnog događaja: zaljublivanja, čežnje za dragom (dragim), pa rugalice starosti (Babice se greju, bab-bab-bab, pri zemleni peći, peć-peć-peć; jedna drugu pita pit-pit-pit, de su tvoji zubi, zub-zub-zub!). Žene su tkale, vezle odjeću sebi, djeci, muževima, kao i izrađivale salvete, ručnike, posteljinu. Muževi su izrađivali različite izrezbarene predmete koji su bili korisnima i u isto vrijeme lijepima: preslice, zipke, krevete, škrinje; stolove, prozore, koševе, otvorene drvene hodnike ispred slamnatih kuća. Sve je bilo ukrašeno. Ja se još sjećam dva mala prozora na jednoj kući, zvali su je "Geričova hiža". Kao djevojčica svaki dan išla sam pored nje i nikad mi nije bilo dosta vremena da se nagledam malih srdaca, drvenih cvjetova i čipki oko tih prozora.

PROMJENE U FOLKLORNOM STVARALAŠTVU

Promjene su postajale vidljivima u izgledu kuća:

a) Počelo se podzidavati vanjski hodnik, ranije izrezbaren drvenom ogradom koja je najviše trpjela od vremenskih nepogoda, a istovremeno, kako bi se dobio veći prostor unutar kuće, soba i kuhinja postajale su većom.

b) Zazidali su dva mala prozora s ulične strane i otvorili veliki trokrilni prozor što je disproporcionalno djelovalo oku za taj stil kuće.

c) Oni koji su došli do više novca zazidali bi novu kuću s malo većim prozorima u tri dijela (dva uzdužna okna i gore jedno poprečno). Drveni okvir prozora izrezbaren je, a iznad prozora izrađeni su vjenčiči cvijeća ili dječja glava. Pitala sam jednog od ovdašnjih starih zidara kako su se radili ti vjenčiči a on mi je odgovorio: "Napravio bi se malter (vapno-pijesak-gips), to bi se nabacalo iznad prozora i nožićima su se izrađivale figure."

KONTINUITET U FOLKLORNOM STVARALAŠTVU

1. Što se tiče građenja kuća nema više folklornog stvaranja.

2. Prestalo se presti i vesti jer je industrijsko šareno platno došlo u modu.

3. Ušla je električna u seoske kuće, a s njom radio i televizor; također su se pojavili i različiti pomoćni strojevi za obrađivanje polja; tvrdi pašnjaci za stoku su izorani; nestali su čuvari svinja, krava, konja, čuvarice gušćica, kao i njihovo stvaralaštvo, zajedničke igre, pjesme i brojalice (tko će žmuriti, biti Vukom, Pčelom-maticom), kao i igre djevojčica (Bibeki, Što to kuma štaple, loptanje loptom od kravljе dlake), te igre dječaka izrezbarenim brglecima, buga-čigama i zujalicama.

Reklo bi se da TV pridonosi prosvjećivanju ljudi u selu. No, to je samo djelomice točno, ali u kontinuitetu folklornog stvaranja uloga joj je neznatnom. Sve se čeka iz grada. Uvečer, poslije posla, svaka kuća postaje tvrđavom za sebe. Ulice su puste, dvorišta prazna, prozori prekriveni šalaporkama. Ako provirite unutra, kroz uske proreze šalaporki vidjet ćete sijevanje slike, članove malobrojne obitelji poredane po stolicama ili "divanu", oči su im uprte u stroj, uši načuljene prema mašini, tijelo predano reagira na ono što će im stroj servirati slikom i zvukom. Tako to traje sat, dva i više, do iznemoglosti. Slika i zvuk prenosi ih u san. Nema više međusobnog komuniciranja, posjeta susjeda susjedu; nema pripovijedanja o svojim doživljajima, o doživljajima u selu; ne čuje se pjesma iz grla mladih; petkom, subotom i nedjeljom negdje su u kinu gdje gledaju različite ratove, razbojstva, pokoji psihički teški film ili plešu uz tutanj zaglušujućeg stranog ritma. Jednom riječju, nema više folklornog stvaranja. A kako bi i bilo? Nema ugođaja, ništa se naročito ne događa što bi ih ponukalo na to. Drugi rade za njih. Neki čudni ritmovi ih zaokupljaju. Bolje se njihati nego misliti. Pasivno primaju što im se servira, pa tako nastaje samo imitacija.

Bilo je nešto folklornog stvaranja za vrijeme drugoga svjetskog rata kod nas. To je normalno, jer su se događale važne stvari pa su mnogi tekstovi i pjesme nikli spontano, većinom na već poznate ili zadane melodije. Zašto sada ne niču spontano pjesme rada, pjesme ljubavi iz svake pokrajine, pjesme humora i veselja u našoj melodici i ritmu? Slušate Radio Zagreb noću ili jutarnjim buđenjem: osim dobro pripremljene, zanimljive emisije "Dogodilo se na današnji dan", ostalo je većinom na stranim jezicima i ritmovima. Neka sela njeguju pjesme i plesove prošlih dana; u gradovima se organiziraju folklorni festivali u obliku natječaja za koje građani - profesionalci pišu folklor, propagiraju ga i izvode te pjesme, većinom za novac.

Kontinuitet folklornog stvaranja jednog određenoga kraja je u pitanju. Ne samo da se nivelira selo i grad naših pokrajina, nego će svi krajevi svijeta gdje dopire tehnika postati završetkom izvornog stvaranja folklora, što potvrđuje i nedavni naslov jedne emisije - "NARODNA GLAZBA OSTALA JE USPOMENA". Ja vidim dosta crno kontinuitet prema sadašnjoj situaciji, no ne isključujem otvorenje novih putova i formi folklornog stvaralaštva.